

HYVÄNMAKUINEN AIN KAALEP

Arne Merilai

ARS POETICA

Olen huomannut, ettei **Ain Kaalepin** runoudesta mielellään puhuta. Osaksi tähän on ollut syynä neuvostojen pahantahtoisuus, osaksi taas se, etteivät hänen säkeensä sovi mukavan maailman suuhun — oli kyse sitten niiden korkeasta kulttuurista, henkisesti erilaisuudesta, pedagogisesta vaikutuksesta tai kielellisestä vaativuudesta. On tunnettua, miten Ingo Normet kutsui toisen kirjailijan (Joel Sang) korjaamaan Ain Kaalepin erään ranskalaisen näytelmän varten kääntämiä runoja arvelluttavalla perusteella: Kaalep ei ole **hyvänmakuinen** (*suupärane*), joten Sang oli hyvänmakuinen. Mutta mitä voisi tarkoittaa, että joku on hyvänmakuinen? Ilmeisesti sitä, että Kaalep ei ole *nänn-nänn-nänn, rakas kansa, tätt-tätt-tätt runoilija* (lainaus runosta *De arte poetica*, runokokoelma *Järvemaastikud*). Hän ei levitä runonautintoa odottavan huulille vain hunajaa, vaikka osaa siinä taidossa olla ylittämätön, vaan osaa myös sohaista, häiritä mielenrauhaa. Hänen yleispoeettinen runoutensa, joka on aina myös korkea-poeettista — tämä on tunnettu perustotuus — on aina pahanmakuisen viittaavuuden läpätunkemaa. Elitaariselle yleisölle Kaalep on vaarallinen ja epä mukava. Hän on toinen henki (tai oikeammin oli sellainen, sillä nyt on jo hyvänmakuinen maailmakin op-

positiossa), joskaan hänelle ei ole vierasta tavanmukainen runollinen tai poliittinen toisinajanttelu. Ja miten hänet voisikaan ottaa sanasta kuin sarvesta kiinni se, jonka maailmaan Kaalepin henki ei kuulu. Ei, hän mieluummin vaikenee pahanmakuisesta Kaalepista ja julistaa todeksi vain mukavan.

Hyvänmakuisuuden taito tuntuu nuoresta lukijasta jopa älykäämmältä kuin ensimmäiset Kaalepin myöhemmistä kokoelmista. Kuinka pahanmakuisia ovatkaan *Aomaastikun* (1962) runot H. Arrakin karkean sosialististen kuvitusten jälkeen! Aina ensimmäisestä osasta ('En tahdo olla mikään profeetta... ', 'Ystävä, kuinka rakennat talon' jne.) aina viimeiseen asti. Rivi riviltä Kaalep näyttää, mitä on kaksitasoinen suhde maailmaan, miten erilaiset asenteet kahdella tavalla luettuna törmäilevät toisiinsa vailla kompromissia. Sitä on näytteenä *Samarkandi vihik-kokoelman* (1962) mystifikaatio '*Phrynichose papüürus*' (se on Samarkandin museon erikokoelmissa luokituksen K / 2315 4.1. alla, ja on tekstikriitikko Zehnikundovin mielestä peräisin 4.-5. esikristilliseltä vuosisadalta.) Tämä runo on jaettu osiin, ja se on vain pelkkä referentiaalinen teksti. Valituille osoitettu, mutta myös valitsemattomille omistettu, niille jotka joutuivat mystifikaation lumoon. En tiedä voiko sitä pitää rivien välistä lukemisena, jos itseasiassa pitää lukea suoraan riveiltä.

PHRYNICHOKSEN PAPYRUS

----- näyttettiin teatterissa
Phrynichosen kappale, joka esitti nykyajan kohtaloita

 --- nousi ja sanoi nämä lentävät lauseet:
 Niin vapaa muoto, kuten näette, ateenalaiset, ihon alle on tungettu
 sekin pieni hyvä, mitä olisi voinut tarjota näytelmä. Kirjoittajan säe
 ei ole säe, vaan tietää-itse-Haades-mikä typeryys

en tajua niitä! Mikä tragedia se sellainen on, jossa ei ole pukkuoroa
 ja missä ei ole yhtään ruokottomuutta?
 Emmekö jo päässeet sopuun tragediasta,
 etenkin nauttineet, kun vahvasti nauru väänsi vatsaa, mutta nyt kaikkien
 mieli on kerrassaan miettivällä kannalla. Että käykö keveäksi taas
 mielialamme, siis anna minun lausua pari-kolme pilaa, joissa ruokottomuuskin
 on paikallaan: -----
 ----- kaikki, jotka uskalsivat puhua vastaan sanoen, että
 pukkuuoro on jo kansaa pitkään ikävystyttänyt,
 joka mielihyvin näkisi nykyajan aiheita
 eikä vanhaa teatteria, siltä näyttää, ei arvosteta entiseen tapaan,
 lisäksi vielä, että kansalla on kyllä kykyä ymmärtää,
 ne kaikki kävivät hiljaisiksi, kun huhut kulkeutuivat heille, että on myös

 Miksi pitäisi ajatella teatria? Ja miksi pitäisi ylipäänsä ajatella?

 ----- kuitenkin sakon maksoi Phrynichos ja sitten

 ----- kuka ymmärtää,
 kuka ei — ei ole Ateena kaikille antelias -----
 tragedian mestareita on Phrynichonin jälkeen runsaasti
 jalossa Ateenassa ja kauolettomia heistä tulee varmaan monestakin.

Allegorianaan sosialistisen taidepolitiikan tila ja suoran vertauskuvallisen puheensa takia *'Phrynichose papüürus'* on tietysti poikkeuksellinen teksti, sillä osoittava kielenkäyttö on siinä epätavallisen runsasta. Saman mallin mukaan voi Kaalepin tekstejä lähestyä kokonaisuutena, ja sitten voi mielessään oikaista 'vääriä' kuvauksia. Ja salaliittolaisen tavoin voi virnistää saatuaan selkoa hänen taiteestaan.

Tutkitaanpa edelleen Kaalepin tekniikkaa, vaikka *Samarkandi vihikun* toisen runon pohjalta. Osoittavuus-osoittelevuus pistää suoraan silmään ja korvaan. *Onko veitsi terävä?* kysyy Kaalep runossa *'Habemeajaja'* (Parturi), ja suorittaa sitten filigraanisen kahtialeikkauksen runossa *'Töö käib'* (Työ käy):

Akaasiat julistavat syksyä.

Työ käy:

Tarton puistokadun puut ovat varmasti lehdettömiä.

Ehkä siellä parhaillaan sataa

ja Riian katujen asfaltti kimaltaa. Piirikomitean ovet:

jokunen kolhoosin johtaja,

jokunen puoluesihteer,

jokunen aktivisti tulee ja menee,

syystyöt sydämellään.

Kaukana, viielässä pohjolassa.

Aikoihin en ole enää lukenut Edasia.

Mutta tiedän, että työ

käy.

Ymmärrämme hyvin, vaikkemme ole pitkään aikaan lukenut *Edasi*-lehteä, (vai onko siitä niin kauaa?) että tässä runossa käy kaksikin työtä — kommunistien lehdettömien puiden Tartossa ja runoilijan työ aurinkoisessa Samarkandissa. Runo on yksi ja sama, mutta sen kaksi merkitystä ovat eri tasoilla. Sivistynyt henki tiesi kaikkein masentavimmanakin aikana, että Elävän Kuninkaan

edessä on jokainen vallankumouksellinen diktaattori naurunalainen:

Jyrähti äkkiä Timur: Mikset siis kuole,

oi Elävä Kuningas, vaikka jo ammoiin kuolit?

Olen suuri, olen suuri, mutta silti olen murheissani,

koska minulla ei ole sinun voimaasi.

Tiedä mihin kaikkeen kykenen.

Onko kuolema sittenkin edessä — teenkö

vai enkö tee.

(Elävä kuningas).

Kaalepin asenne on riittävän selkeä. *Oi Allah, anna vain aseja, bismilla'rrahmani rrahim!* Milloinkaan emme osaa ennakoida, tapahtuuko *Könelus Catullusega* (Keskustelu Catulluksen kanssa) todella vai henkilökohtaisesti kunkin lukijan kanssa.

CATULLUS

Tyhmä tai viisas itseensä nähden on minun vaikea sanoa. . . Silti toisten pohjalta luulen, että eihän tyhmä runoudessa tietoisesti itseään tyhmäksi paljasta. (Tuoppi on tuoppi, ja hän antaa sinun maistaa yhtä ja toista, toisinaan myös pelkkää kuravettä.) Mutta mikä nyt minun rakastani vaivaa: se, että Lesbia minulle antautui, mutta rakkautta petti yhä uudestaan kurjimminkin verukkein, yrittäessään saada heidät uskomaan heitä itsensäkin sai, kaikkihan on totta, silti älköön se teitä koskeko — ja sillä joka uskaltaa sanoa, että yksi sopimaton rakastaja minulla on ollut, työkalun saa olla toimitta kymmennen päivää. Lesbiasta en kyllä ole tehnyt lauluja. Ainoastaan säkeistä tein lauluja.

Ja niin Catullus voi naivistisesti tai farisealaisesti itsekään luulla, että hän tekee lauluja ainoastaan säkeistä. Mutta Kaalep näyttää suoraan lukijan silmien alla, että lauluja voi tehdä myös Lesbias-ta. Mikä toiselle on arabian kieltä, on Ain al-Qalille silkkaa äidinkieltä.

ROMANSSIT DON QUIJOTESTA

On harmillista mutta todennäköistä, että kaikkien Ain Kaalepin runojen salaisuudet eivät koskaan tule päivänvaloon. Mutta ei sekään äärimmäisyys sovi, ettei yksikään arvoitus selviäisi. Eli kuten vörumaalainen talonpoika sanoo *Järvemaastikessa*: *Ja olis se tosi paha, ku sellane mies vajos suoho kerikule perra!* (*Kin-nikasunu järv*). Sen kauhun kirjailija on omien sanojensa mukaan depressiokohtauksissa tuntenut. Tuntuu siltä, että Kaalepin depressiokohtaukset ovat hyödyksi kulttuurille, sillä kuinka muuten olisimme saaneet tietää Jaan Tönnissonin 100. syntymäpäiväksi kirjoitettujen Don Quijoten romassien syntyhistorian. Mutta antakaamme runoilijan itsensä kertoa, kuinka hän jakaa tekstin merkityksen toisaalta avoimen julkiseksi ja toisaalta peitetyn konkreettiseksi, ja luokaamme silmäys hänen inspiraation mekanismisiinsa:

Vuoden 1968 kesällä mieleeni juolahti äkkiä, että millä tavoin tulisi juhlistaa Jaan Tönnissonin sadannetta syntymäpäivää 22. joulukuuta. Salaako, niin että ainoastaan minä itse sen tiedän. Mutta tunsin olevani jotain velkaa, niin omasta kuin Viron kansan puolesta. Ja tietysti vain yksi mahdollisuus tuli kysymykseen: kirjoittaa runo, johon olisi salakirjoitettu tarpeellinen tieto — tulevaisuutta varten! Jotta joskus nähtäisiin: Jaan Tönnissonia ei maassamme unohdettu edes niinä vuosina, kun häntä sai virallisesti vain haukkua. Ensiksi valmistui otsikko ROMANSSIT DON QUIJOTEST, MIS CIDE HAMETE BENENGELI PÜHENDAS DON JUAN DE TRILLO, DIANOGADO HERTSOGI ÖNDSALE MÄLESTUSELE.

Ain Kaalep avaa itse salakirjoituksen: Cide Hamete Benengeli on *Don Quijoten* todellinen kirjoittaja, mutta Don Juan De Trillon vironkielinen vastine on Jaan ja Dianogadon *pähkkipäev* (pähkinäpäivä), eli Nussdag — Otepään saksankielinen nimitys, sillä Tönnissonin toinen kutsumanimi oli Nuustaku hertsog! Kirjoittajakin pelästyi mahdollisuutta, että salakoodi olisi liian läpinäkyvä, mutta ei se ollut — vain lähimmät ystävät tajusivat sen. Ja tietenkään he eivät alkaneet kuuluttaa sitä julki.

Ja niin aistein havaittavan maailman takana toimii salaa *kau-nis öinen pikkuelämä*, henkinen todellisuus, jonka mittasuhteet ovat suuremmat, elävämmät ja ihanteellisemmat. Se on Viron kulttuurin sydämellisin, sivilisaatioltaan myrkyttymätön osa. Emme tunne Don Quijoten jäljetöntä hautaa, mutta hänen eettisen urheutensa arvoisia ovat meistä harvat. Häntä ei ole mahdollista tappaa naurulla, sillä *naeruväärsus ju ongi / kangelastegude kaal* (*naurettavuus kun onkin / urotekojen mitta*). Dostojevski oli ensimmäinen, joka yhdisti Jeesusuksen ja Don Quijoten kuvat, mutta virolaisille tämä ei ole abstrakti yhdistelmä, vaan siinä on täysin konkreettinen, elävä sisältö, ja sellaisena kulttuurin yhä uudestaan ylittämä. Sillä Don Quijote *tegi seda, miks teda / suud mööda austate nüüd te — / truult teie vastugi kaitstes / teie endi hulle müüte*. (*teki sen, miksi häntä / suullanne nyt te kunnioitatte — / uskollisesti suojeli itseltänne / omia järjettömiä myyttejänne*). *Suud mööda*, eikö se ole petturuutta, salaten ja itsekin suu virneessä — hyvänmakuisesti —, mutta toisaalta myös, Kaalep sanoo, salaa, alistumatta, pyhästi — pahanmakuisesti. Jokaiselle omansa. Niin on Kaalepilla yhä uudestaan samalla kertaa käytössä kaksi kontekstia, joista lukijan on mahdollista valita; kirjailijan mieltymyksestä ei ole epäilystä.

UKKOSEN RUKOUS

Hando Runneliin verrattuna ei Kaalepin runoudesta tosiaan ole paljon puhuttu, mutta toisaalta olen myös nähnyt, kuinka Kaalepin tekstejä on yritetty panna palvelemaan hyvänmakuisia päämääriä, kuinka häntä on siteerattu loukkaavasti ja kuinka lauseita on irrotettu kontekstistaan. Mitäpä siitä. Vihjauksille siitä, että pahanmakuinen Kaalep ei kieltäydy käyttämästä hyvänmakuisia ilmauksia, voi ainoastaan kohauttaa olkapäitään. Epäilemättä sellaiset moitteet ovat hampaatomia, sillä ensinnäkin kirjailija voi käyttää haluamiaan sanoja, mutta toisaalta Kaalep käyttää niitä niin kuin virolaisten usko sallii ja pakottaa.

Hyvänmakuiset hyökkäykset Kaalep torjuu aina älyllisellä ylemmyydellä, vaivihkaisen hymyn kera niin kuin teki Don Qui-

jotekin, joka varjeli teiltä omia järjettömiä myyttejänne. Olkoon näytteenä yksinkertainen kielen sääntöjä koskeva artikkeli 'Neli suupärasust'¹, jonka ilmeisenä päämääränä oli *ainoastaan osoittaa mahdollisuuteen ilmaista hyvänmakuisesti, vastaavasti myös kieleemme sisäiseen tyylitajuun, jota ei tähän mennessä ole tehty säännöksi ja jota varmaan ei koskaan voida tehdä säännöksi*. Mutta mikä oli kirjoittamisen osoittava ajatus, joka käsitteli ilmauksia *Tshiilin patriootit vapaaksi!, Muuten, Resultatiivinen ja Kaikki on vain unennäköä-kirja?! Sitä ei maallikko tiedä, hyvä jos voi edes arvuutella. Mutta uskosta puhuen tulee katsoa hänen kokoelmaansa Pikse palvet (Ukkosen rukousta, 1972), jonka myöhemmin V. Tormis myös sävelsi. Kaalepin sanojen pohjana on Urvasten pastorin Johann Gutsclaffin vuonna 1644 ukkosenpappi Vihtla Jürgeniltä muistiin kirjoittama ukkosenrukous. Kaalepin versiossa ukkosenpappin huulilta pääsevät yhtäkkiä sanat, jotka paljastavat kahden virolaisten keskeisen uskon, taaran- ja kristinuskon pääpiirteet. Mutta se muuten huulilla karehtiva hymy tekee *Pikse litaanian* suorastaan ihastuttavan kiintoisaksi. Pappi pyytää:*

Aa' Pikne
 üts väiku tsäkärki' taiva
 üts pilvepoigki
 miil olõss no' löödust sõs
 üles kaiõn et
 vast nakass no' nurutama
 umõtõ
 mii maa pääl

Vooda' Pikne

Härä atami' anniss
 korgõ sälägä
 laga rinnaga

Olõ-õi sa' tõist säänest saanu'

Olõ-õi sa' Pikne
 joht halv ollu' varõmp
 hää olõt üks ollu'
 miile ja' maalõ

Viisaita puhuu **pilvenpoikakin**, toivossa ja hengenhädässä pilvettömälle taivaalle katsoessaan. Tällä sanalla on toisaalta kansankielinen tausta, se merkitsee pientä pilveä, ei-mitään-var-sinaista-pilveä, mutta toisaalta se on nolens volens viittaus Jeesukseen kuin taivaanpoikaan jne. August Annistin eepoksen Päivänpoika oli samoin Jeesuksen kansanomaisen kaksoisolento. Vaikka ukkosenrunous ei käytä kansanrunon sanastoa, voi myös klassisesta virolaisista kansanlaulusta löytää riittämiin kielellistä materiaalia, joka mahdollistaa pilvenpojan merkissä yhdistää taarauskoisen kerrostuman kristinuskon kanssa.

MINÄ OLEN USKOVA

Saattaa olla tosikin väite, että taarauskon voi nykyisin palauttaa ainoastaan kristinuskon avulla, joka on säilyttänyt uskontunteen sellaisenaan. Tässä maailmantilanteesta taarauskon välittäminen vaikuttaa vähintään epäilyttävältä yritykseltä, mutta ei ole poissuljeuttua, että taaranuskon perinne ei ole koskaan edes kokonaan katkennut. Lisäksi Viron TV:n sarjassa *Idée fixe* Kaalep vahvisti lempeän mystiseen tyyliinsä, että hän yrittää eläytyä jopa Kundan kulttuuriin, mihin nähden taarausko on vasta seuraava etappi. Oli miten oli, Ain Kaalep on kuitenkin kristitty, ja sen hän on toistuvasti tunnustanut. Äskettäisessä artikkelissaan 'Olen uskovainen' (Looming 6/93) hän sanoo:

Kirjoitin nämä lauseet erityisen iloisena, sillä tahdon kerran asettua niitä vastaan, jotka sanovat tai kirjoittavat — ja niin on käynyt kiusallisen usein: Itse en kyllä ole uskova, mutta ei minulla mitään uskovia vastaan ole. Tosiaankin: on kiusallista kuulla tai lukea jotain sellaista. Kuten siis aina, kun joku liian painokkaasti esittelee omia puutteitaan. Mielestäni niitä voisi verrata tämänkaltaisiin lausuntoihin: Minä olen kyllä kuuro, mutta ei

minulla mitään musiikkia vastaan ole. — Minä olen kyllä debiili, mutta ei minulla mitään tiedettä vastaan ole. Tai Minä olen kyllä homoseksuaali, mutta ei minulla mitään heteroseksuaaleja vastaan ole. Kuuroja, vähämielisiä ja homoseksuaaleja on jokaisen kunnan ihmisen puolustettava kaikenlaiselta sorrolta, heille tulee osoittaa myötätuntoa — sehän on juuri kristittyjen oikeus — mutta olisi murheellista, jos nämä poikkeustilat nähtäisiin muuna kuin poikkeustiloina. Samoin on minun mielestäni ateistien suhteen. [---]²

Joskus luin jostain, että jonkin uskonnon alkeet olisivat jopa serkuillamme paviaaneilla, joiden sosiaalinen järjestys on tietävästi varsin tehokas: auringon noustessa ne järjestävät jotakin jumalanpalveluksen kaltaista, jonkin seremonian, jolla ei ole mitään biologista funktioita. Paviaanit paviaaneina, mutta joka tapauksessa alkeellisimmallakin asteella elävillä luonnonkansoilla on transsendentaalisia aavistuksia, miten etnologit nyt niitä sitten lajittelevatkaan, ja jumalan käsitteen voi löytää kaikista kielistä, vaikka sitten vastaava sana olisi hyvin kaukana kehittyneestä teologisesta tulkinnasta.³

Ankarassa mielessä taaralaiselle on samantekevää, millainen pyhimys häntä ahdingossa auttaa, sillä kaikessa kiitollisuudessa vierasta pyhimyistä kohtaan hänen oma varsinainen uskonsa jää aina johonkin koskemattoman syvyyden piiloon, ja sieltä käsin se järjestää ihmisen elämää vieraidenkin voimin avulla. Kristinuskon ja eurooppalainen kulttuuri on virolaisille kuin vedellä täytetty kaivo, joka tekee elämämme mahdolliseksi, mutta vesisuonet sen kaivon alla virtaavat vain toisin kuin eurooppalaisilla. Taara on kova ja karkea, mutta suvaitsevainen sitä kohtaan, joka on hänen suosionsa arvoinen. Tämä malli ei ole kadonnut virolaisten psykologiasta: pitkän harkinnan jälkeen virolainen tekee kaupoja minkä ideologisen epäjumalan kanssa tahansa, jos se vain pystyy antamaan jonkin humanistisen sisällön. Ja se seikka, että virolasella on itsenäinen ja koskematon henki, ei estä häntä ole-masta vaikka ultramoderni futuristi. Ja jos käy niin, että eurooppalainenkin hädässään sattuu kerran kumartamaan ja puhuttelemaan Pekoa (kuten äskettäin Rooman paavi) niin ilman virolais-

ta pappia hän ei saa yhteyttä. Voisiko pappina olla Lennart Meri tai Vello Salo? Mutta epäilemättä Ain Kaalep on sellainen virolaisen uskon pappi *par excellence*. Hän osaa ohjata virolaista Euroopassa ja lukuisia eurooppalaisia vieraitaan Virossa, keskinäisissä suhteissa kun ollaan usein yhä eksyksissä. Meillä on paljon saamista Euroopalta, mutta uskon, että mitä enemmän aikaa kuluu, sitä enemmän on meillä myös annettavaa. *Me olemme euroopan intiaanit*, sanoo Kaalep, ja *kulttuurimme juuret ovat Euroopaa syvemmällä*. Olemme tulleet maahamme 50000 vuotta sitten ja kulttuurimme, kansarunoutemme juontuu 2500 vuoden takaa. Sieltä periytyvät arvot, joiden kohtalona on vasta arvoon mennä. Kaalep on opettanut meille sitä sitkeästi:

*Meidän on pidettävä arvossa alkukulttuuria, sillä se antaa meille hyvin omaperäisen perustan, jotta voimme yleensä antaa jotain Euroopalle ja henkiselle kulttuurille. Juuri sen takia virolaiset voivat esiintyä samanarvoisena kansana osana maailmankulttuuria [---] Me olemme Euroopan intiaanit, virolaiset, suomalaiset ja unkarilaiset [---] Me olemme Euroopan intiaanit — tämä ymmärrettäisiin maailmalla. Meistä tulee oikopäätä hyvin kiinnostavia. Arvostakaamme siis itsekin 'intiaanisuutta', muinaista suomalaisugrilaista perintöä paljon enemmän kuin tähän saakka.*⁴

KIRJALLISUUTTA

- 1 Kaalep, A. 'Neli suupärasust'. *Sirp ja Vasar*, 1. 11. 1974, n:o. 44, s. 5.
- 2 Kaalep, A. 'Mina olen usklik'. *Looming*, n:o. 6, 1993, s. 841–843.
- 3 Kaalep, A. 'Me oleme Euroopa indiaanlased'. *Rahva Hääl*, n:o. 11, 14. 01. 1990.

XIV
A - 33754

AJAN ARVOT & SANKARIT

Toimittaneet
Jan Blomstedt
Maarja Lõhmus
Eero Tarasti

Helsinki—Tartto
1995

Tekninen taito:

Jürgen Alliksaar

Kansi ja kuvat:

Jarmo Mäkelä *Myyttinen mies I—IV*

Kääntäjät:

Minna Halonen —Rutt Hinrikus

Markus Forsblom — Jaan Isotamm

Outi Jyrhämä — Vaino Vahing, Eero Medijainen

Maaria Korhonen — Priidu Beier, Rein Nurkse

Tuija Kokko — Sirje Oleks, Kristi Salve

Eva Lille — Maimu Berg

Hannu Oittinen — Jüri Allik, Eero Medijainen,

Vilve Raudik

Matti Posio - Maarja Lõhmus

Maija Rantanen — Märt Läänemets

Pirkko Sirén — Aivo Lõhmus

Kirjaimet: *Charter BT*

Tartto, OY GREIF 1995

Kullervo—Synteesi

ISSN 1021-9439

TARTU ÜLIKOO
RAAMATUKOGU